

Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Artikelserie – artikel 1 av 3:
Cykliska förlopp inom samhällsutvecklingen!

KAIROS
FUTURE

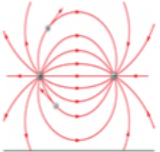

En ny lång våg mot nya principer för sjukvården och dess betydelse för samhällsutvecklingen

Ekonomin har de senaste 200 åren genomgått fem utvecklingsvågor. Dessa vågor har fått kraft från innovationer som ångmaskinen och internet. Vi är på väg in i en ny våg och både investerare och samhällsbyggare frågar sig nu om satsningarna på miljö, bioteknik och hälsovård kan fungera som ekonomiska motorer för framtida välfärd och hållbar tillväxt.

Stöd i historiken för framskrivningar

Den ryske ekonomen Nikolaj Kondratieff (1892-1938) lade fram sin teori om långa konjunkturvägor på 1920-talet. Hans ursprungliga teori berörde huvudsakligen konkret ekonomisk aktivitet men har haft så pass stort inflytande att den expanderats för att förklara mer omfattande cykler, som investerings- och innovationsvågor samt institutionella, kulturella och sociala förändringar.

Hans beskrivningar av den teknisk-ekonomiska utvecklingen från 1800 till 1920-talet har använts av andra ekonomer som bas för nya, förlängda beskrivningar av hela 1900-talets händelseförlopp. De menar att de funnit tecken på en underliggande cykel där tillväxt och rikedom byts av med nedbrytning och rekonstruktion och vice versa.

Kondratieff-cykel	1780 – 1830	1830 – 1880	1880 – 1930	1930 – 1970	1970 – 2020	2020 – 2070?
Innovation / Innovationsområde						
	Ångmaskinen	Järnväg & stål	Elektriciteten	Bilen & petrokemi	InfoKommTekn	Cybernetik?

Långa vågor av utveckling

Fem utvecklingsvågor kännetecknar den ekonomiska utvecklingen de senaste 200 åren. Från utvecklingsvågen (cirka 1780-1830) som kännetecknades av ångmaskinen – en av de viktigaste uppfinningarna som tagits fram – till den utvecklingsvåg som vi levte med sedan ungefär 1970 och som drivits av digital mikroelektronik (mikroprocessorer och utökade minneskretsar) och radiokommunikation. I den senaste vågen är det utvecklingen och spridningen av informations- och kommunikationsteknologi som varit den stora drivkraften och revolutionerat mycket i samhället och våra liv.

Publicering: Artikel 1 i mars, artikel 2 i slutet av april och artikel 3 början av juni 2019.

Kris katalyserar ny utvecklingsvåg

De fem stora ekonomiska cyklerna har kännetecknats av långa perioder av välstånd som i regel avslutats med en stor kris. Är vi nu, när den befintliga utvecklingsvågen är på väg att skifta till en ny våg, på väg till en ny kris eller befinner vi oss redan i den? Det kan nog finnas olika uppfattningar om krisläget men att vi är på väg mot ett skifte till en ny cykel för den ekonomiska samhällsutvecklingen råder det nog enighet om. Både investerare och samhällsbyggare frågar sig nu om satsningarna på miljö, bioteknik och hälsovård kan fungera som ekonomiska motorer för framtida välfärd och hållbar tillväxt.

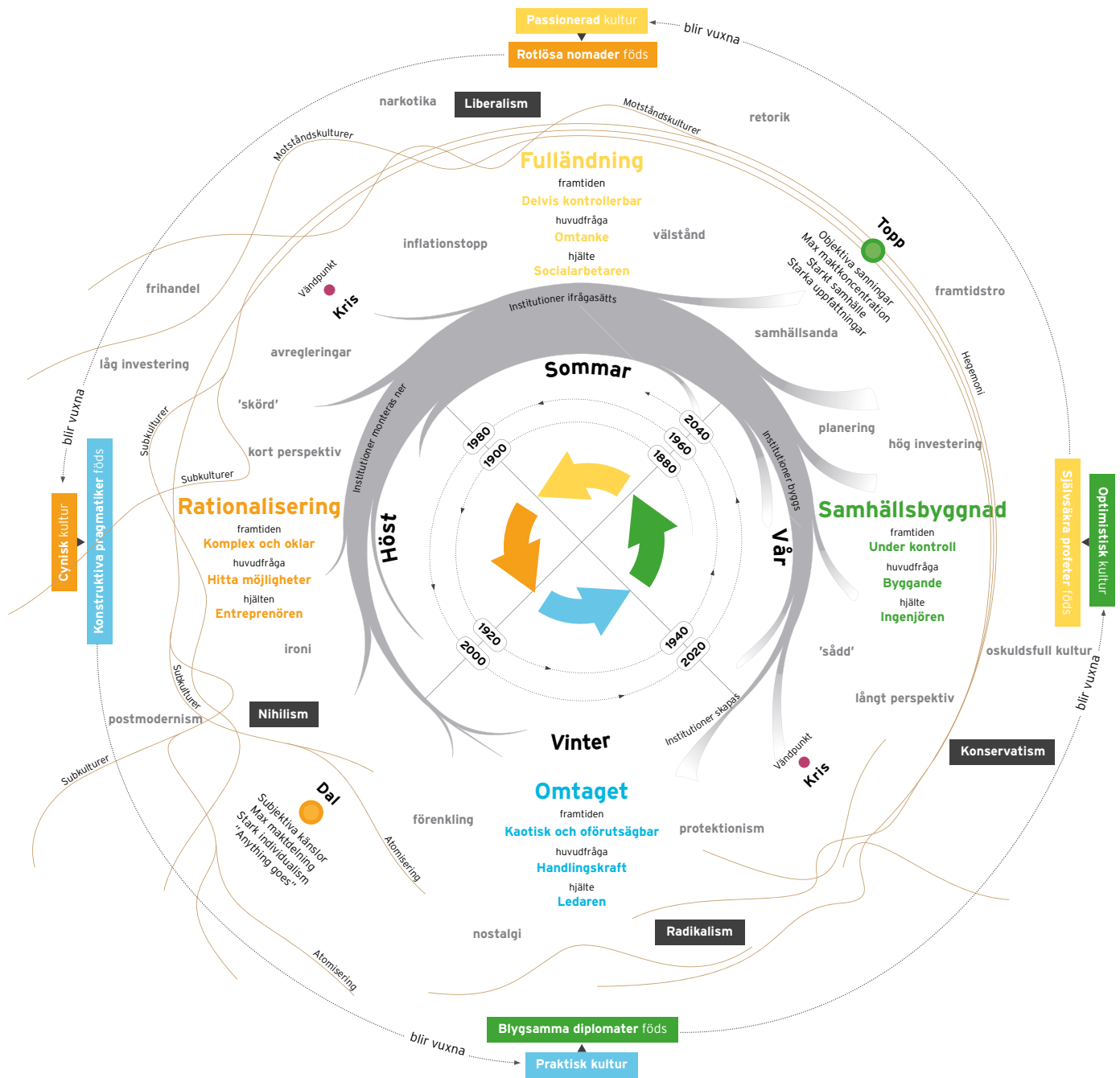
Förfiningar av det cykliska förloppet

Kairos Future har sedan 2002 utvecklat beskrivningen av det cykliska förloppet till ett årshjul med fyra årstider. Det representerar en integration av flera idéskolor kring långa vågor och deras betydelse för ekonomisk, kulturell och institutionell förändring. En av slutsatserna då, för 17 år sedan, var att ekonomin och samhället i stort var på väg mot en period av omprövning, pragmatism, polarisering och kris. Frågan var bara när den skulle komma, hur den skulle te sig och hur allvarig den skulle bli. Det var relativt lätt att se en återkomst för vissa aspekter av 1930-talet: politisk polarisering växande populism och radikalism, rop efter tydliga lösningar och stora ledare, ökande ojämlikhet och ett värderingsskifte i riktningen tradition och nostalgi. När finanskrisen slog till 2008 bekräftades flera av dessa misstankar och i röran som uppstått i spåren har teorin illustrerats med verkliga händelser åtskilliga gånger.

Årshjulet kan, om man använder Kondratieffs begrepp, betraktas som två sammansatta långa vågor kombinerade med inslag från andra forskningsdiscipliner. Det finns flera som noterat den cykliska effekten av två sammansatta kondratieffvågor. Lennart Schön, professor i ekonomisk historia vid Lunds Universitet hade anlagt modellen på svenska förhållanden redan tio år tidigare². Historikern William Strauss och konsulten Heil Howe bidrog med en modell av cykliskt skiftande värderingar över generationerna i sin bok "Generations" 1991.^{3,4}

Betrakta illustrationen av årshjulet som ett konstverk och en representation över historiska processer; byggandet och nedmonterandet av institutioner, stafetten av generationer och svängningarna mellan fokus på sammanhållning eller fragmentisering.

²Analytisk historia om tillväxt – reflektioner kring Lennart Schöns En modern svensk ekonomisk historia

http://www.historisktidskrift.se/fulltext/2002-4/pdf/HTT_2002-4_604-624_herlitz.pdf

³William Strauss & Neil Howe. The Fourth Turning. What the cycles of history tells us about America 's next rendezvous with destiny. Broadway Books 1997.

⁴William Strauss & Neil Howe. Generations 1992

⁵Till cybernetiken hör områden som artificiell intelligens, komplexa system, reglersystem, beslutsteori, informationsteori, kunskapsorganisationer, systemteori och simulering.

Vad är troligt för nästa utvecklingsvåg?

Bilden av nästa våg går att skapa utifrån en fördjupad omvärldsanalys. I jakten på drivkrafter måste man hålla isär två källor:

- Megatrender som globalisering och den demografiska utvecklingen som leder till nya utvecklingsbehov.
- Trender och innovationer som förändrar utbudsstrukturen i ekonomin såsom miljöteknologi, bioteknologi, nanoteknologi och holistisk hälsosyn.

Exempel på andra troliga avgörande förändringsagenter i den kommande vågen:

- Globaliseringen går in i en annan fas där traditionell handel och värdekedjor förändras. Det blir alltmer tjänster av olika slag som bidrar till den ekonomiska utvecklingen. Perspektiven mot kunskapsekonomin är redan utstakade och kommer att accentueras med allt smartare it-system och oceaner av analyserbar data. Såväl globala värdekedjor som organisationers affärsmodeller kommer att trimmas av gränslösa flöden av data, nya teknologier och digitala plattformar.
- Medan informationsteknologin bidragit till kraftfull effektivisering i den utvecklingsvåg vi befinner oss i så kommer digitaliseringen i form av robotisering och automatisering att vara den faktor som ytterligare utvecklar produktiviteten. Detsamma gäller nya material och metoder för mer hållbar produktion.
- Ett annat viktigt område för den kommande utvecklingsvågen är hälsosektorn. Den demografiska utvecklingen utgör en primär drivkraft i det sammanhanget. Inom områden som nanoteknologi och bioteknologi i kombination med allt kraftfullare it-system finns grunden för den viktiga motorn för ekonomisk tillväxt de kommande 40-50 åren.

Cybernetik⁵ är den vetenskapliga disciplin som kan bli den stora drivkraften och samlande benämningen i nästa utvecklingsvåg. Idag används tekniken mest för underhållning eller som en kul grej, men vi kan räkna med att användningsområdena exploderar om några år. Det stora genomslaget kommer när cybernetiken används för att lösa konkreta problem på olika nivåer och inom olika områden. Redan idag ser vi exempel på detta, men de är små och isolerade. Till exempel används förstärkande teknik som exempelvis sätts på eller i kroppen i vård- och rehabiliteringssammanhang och i fabriksmiljöer, medan de större problemen kommer kräva en bredare acceptans i samhället. Sakernas internet möjliggör redan idag en samverkan mellan människa och maskin som kan lösa många problem om de implementeras på bred front. De riktigt stora problemen – som att bota åldrande och förlänga livet – kommer kräva projekt i den storleksordningen att de ställer om hela samhället innan de går att genomföra.

Lång väg i årshjulet till verklig omstrukturering av hälso- och sjukvården

Byte av synsätt när det gäller hälso- och sjukvårdens betydelse för den framtida ekonomiska utvecklingen i vårt samhälle kräver snabba åtgärder om det ska få önskat genomslag. Historiken förskräcker dock. Om vi exempelvis tar den aktuella utredningen God och nära vård kan vi konstatera att betydelsen och prioriteringen av primärvården har utretts åtskilliga gånger de senaste 50 åren.

I utredning efter utredning har man under alla dessa år pratat om primärvårdens betydelse men det var inte särskilt mycket som hände annat än att sjukhusen blev allt större. Vårdcentralen förde på många orter en tynande tillvaro som har fått allt svårare att lösa bemanningen samtidigt som uppdraget utökats. Befolkningen växte. Andelen äldre ökade. Tillgänglighetsproblemen ökade. Resistensproblematiken ökade. Eskalerande problem på akuten som de flesta, inte minst de äldre, skulle passera vid diverse vårdbehov.

Så är vi inne ett tjugotal år i 2000-talet och omställningens tid. Alla verkar överens om att omstruktureringen av hälso- och sjukvården är nödvändig. För att komma tillbaka till årshjulet och åtminstone två viktiga frågor: Är krisen tillräckligt stark för att saker ska hända på riktigt? Och är vi redo för att se denna sektor som den viktiga drivkraften för den kommande utvecklingsvägen?

Tre viktiga utvecklingsspår till nya synsätt och ekonomisk betydelse för hälsosektorn

För en renodling av det omfattande utvecklingsarbetet till nästa version av hälso- och sjukvården brukar ibland de båda uttrycken Centralisering och Decentralisering användas. För att åstadkomma detta brukar man i diskussionen understryka behovet av en betydligt bättre Samverkan.

Centralisering, koncentration och högspecialisering utgör exempel på uttryck kring diskussionen om slutenvårdens framtida fokusering.

Decentralisering, nära vård, distansvård och telemedicin är några exempel på de uttryck som vanligen används när det gäller utvecklingen av primärvård och kommunal vård och omsorg.

Samverkan, samordning, logistik, distribution samt kontroll- och samordningstorn utgör exempel på uttryck i diskussionen kring hur effektiva lösningar måste tas fram för att få den centraliserade verksamheten att fungera tillsammans med den decentraliserade.

När uppdraget i primärvården ökar så kommer förhoppningsvis vårdcentralen att bli större. Samtidigt förändras många andra sektorer i samhället och det blir så mycket annat att hålla koll på i samhället med en allt större population äldre som ska få vardagen att funka i sina hem. Tjänster, nya aktörer och nya möjligheter tillkommer oavbrutet. När vården flyttar ut i hemmen och detaljhandeln flyttar till nätet blir hemmet alltmer också en arbets- och handelsplats. Vi har dock en bostadsmarknad där förutsättningarna varierar mycket mellan olika hem när det gäller förutsättningarna för tids- och kostnadseffektiva leveranser och insatser. Från trevåningshuset utan hiss byggt på 1950-talet till det nybyggda flerfamiljshuset med reception i gatuplan och där informationsplattformar bidrar till den effektiva leveransen.

Utöver att arenan och aktörskartan utökas för den framtida hälso- och sjukvården tillkommer omfattande behov av nya roller och kompetenser. Ofta kan det säkerligen handla om spetskompetens som ska sökas i en hårdnande konkurrens på en internationell marknad.

Det handlar om en systembaserad hälso- och sjukvård med basen i ett hälsofrämjande samhälle. Ett system där man flyttar kunskap inom systemet snarare än att man flyttar patienter. Ett system som har stöd för verklig personcentrering i alla delar av hälso- och vårdprocessen. Ett system där man ser kompetensförsörjningens betydelse för ett långsiktigt hållbart välfärdssystem.

Ett skifte i synsätt behöver ske för att utvecklingen ska få den rätta kraften. Ett skifte från att se hälso- och sjukvården som en kostnads- och fördelningsfråga till att i grunden se den som en viktig faktor för ekonomisk utveckling samt karriär- och kompetensutveckling.

Mats Olsson
Framtidsstrateg
Director Health & Healthcare
Kairos Future AB

Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning

Det handlar om en stor omställning för organisationen. Nya typer av samordning och samverkan. Nya roller och kompetenser. Med projektet Framtidsscenarier för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning har Socialstyrelsen i samverkan med Kairos Future påbörjat ett arbete som syftar till att ta fram framtidsbilder för kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvården. Arbetet innebär en omvärldsanalys som ska identifiera och bedöma effekten av betydelsefulla drivkrafter och trender, och med detta som utgångspunkt ska sedan möjliga framtidsscenarier för kompetensförsörjningen utvecklas.

Projektet ska ses som en del i arbetet att skapa en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning för hälso- och sjukvården. En ambition är att skapa största möjliga samsyn och medvetenhet om att många aktörer behöver arbeta tillsammans för att nå detta övergripande mål.

Detta är artikel ett i en serie bestående av tre artiklar där vi efter hand ska beskriva hur framtidsscenarierna växer fram.

